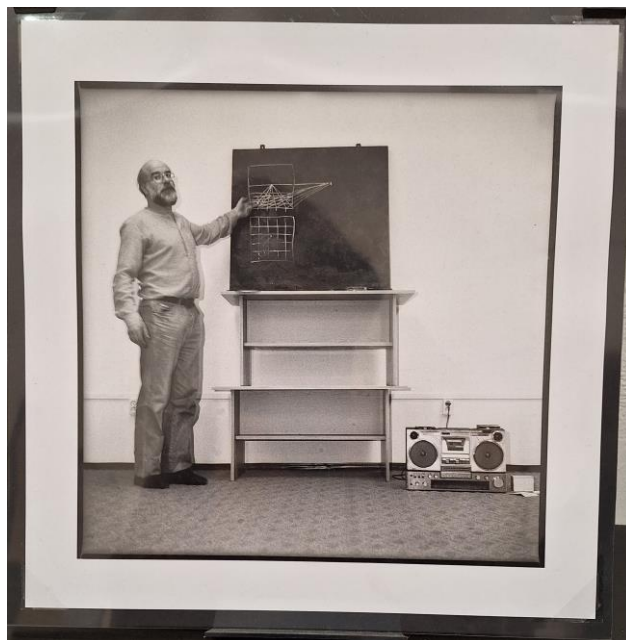

Józsa Ágnes

A Beke

a Képzőművészeti Egyetem Beke 80+1 kiállítása kapcsán

Beke László (1944–2022) nem a volt kategóriája, mert beépült, mert megkerülhetetlen, ha a XX. század második felének (1965-től) magyar képzőművészeti élete bárhol is szóba kerül. Ő maga gondoskodott erről. Elsősorban ott volt és figyelt. Ez a tevékeny ottlét jellemezte a Kápolna tárlaton Balatonbogláron, a Nemzeti Galériában, az Iparművészeti Főiskolán, a Képzőművészeti Egyetemen, a Műcsarnokban, a Magyar Tudományos Akadémia

Művészettörténeti Intézetének igazgatói irodájában. Figyelte az alkotó tevékenységet s vele alkotó kortársait is. Így a londoni Tate Galériában is kiállító nemzetközi hírű művészt, Maurer Dórát csakúgy, mint a Mátyás templom melletti kis széken alkotó amatőr, de zseniális grafikust Z. Kovács Józsefet. (Nyitotta meg kiállítását is.) Ő volt az, aki a fotográfiát és

az experimentális film-művészetet is elemezte, írt gimnáziumok számára műalkotások elemzése tankönyvet. (Nem mondom, hogy ebből tanítottam az alatt a rövid két év alatt, amíg tehettem, s bár bizonyos megközelítések izgalmasak voltak, a pusztaszabolcsi középiskolások számára teljességgel érthetetlenek). Ő volt az, akinek kiemelt kutatási témái közé tartozott a

fotográfia és képzőművészet kapcsolata, a fotó, mint médium.

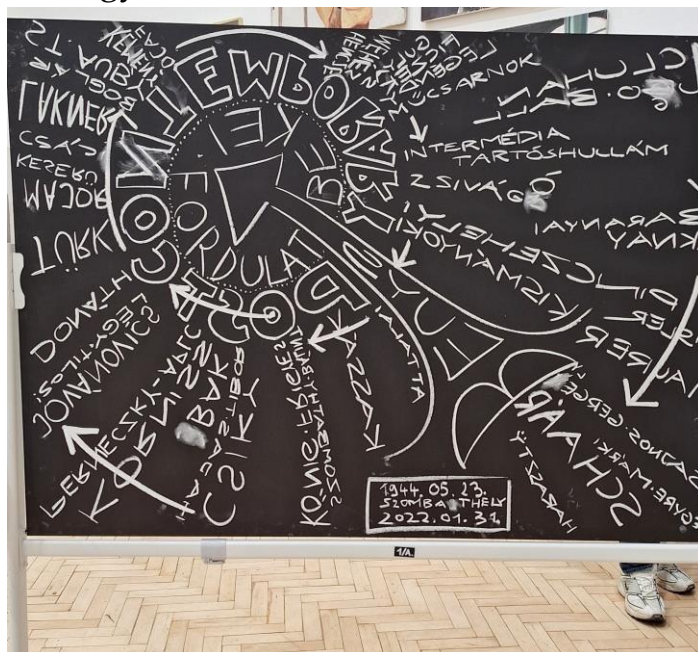

Nagy szerepe volt Marosi Ernővel együtt abban is, hogy az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet felszámolásakor (2007) a pszichiátriai kezeltek munkáit őrző képtár anyaga és a figyelemre méltó intézettörténeti dokumentációból álló muzeális gyűjtemény a Magyar Tudományos Akadémia gondozásába került. A lipóti múzeumban őrzött művek alkotóinak többsége nem hivatásos művész, de a beteg-képek mellett a gyűjtemény természetesen kiemelt helyet adott az itt ápolt hivatásos képző-

művészek alkotásainak is, mint Nemes Lampérth József, Bártfay József Árpád, Zórád Géza. Gulácsy Lajos alkotásainak már nem, azok korábban elkerültek onnan.

A kiállítás kapcsán Rauschenberger János összegyűjtötte Beke László írásait, Egyre Márki pedig zine-t szerkesztett. Címe: Beke pótzine, renegát projekt, amelybe, felsorolódik írásainak, kiállítás-rendezéseinek, megnyitóinak címe. Ez hozzávetőlegesen ezret számlál.

Beke már egyetemistaként részt vett s budapesti bölcsészhallgatók ízléscímzésében, s utána, az összegyűjtött témákból csak néhány cím érzékeltetésül: Szilviczky Margit művészete, Avantgarde fesztivál Bercsényi Klub, Véletlen napló – Koincidenciák, Kiállítás a Direkt héten – Balatonboglár, „Flux-koncert” az Egyetemi Színpadon, Kép/vers, nemzetközi experimentális kiállítás. Így indult, s a hetvenes évektől, aztán a nyolcvanas években Moholy-Nagy: A festéktől a fényig, Milyen ne legyen egy Hrabal darab színpadképe?, Tézisek az építőművészeti kritikához, Kései recenzió egy temetőesztétikai kiadványról, Az Angol Királyi Fotótársaság kincsei, Joseph Beuys emlékest, Film Möbius szalagra – Erdély Miklós munkásságáról, Bódy Gábor: A kép csábítása vagy a csábítás képei, A kompjúter nélküli ember... A

kilencvenes évektől Tadeus Kantor és az európai avantgarde, Levél Halász Péternek (ő az Amerikából akkor hazatért színházcsináló), Pauer Gyula a Torinói lepel szobra, Melankolikus fényinstallációk, A performansz 1.2.3., Idő, sebesség „pace” Néprajzi Tabula Könyvek, Intuáció, Emlék-mű. Művészet – Köztér – Vizualitás a rendszerváltástól a millenniumig, Kiterjesztett médium-elmélet – Magyarország médiakönyve, Az OSAS visszatér (Vasarely Múzeum), Hiba és társai: A magyar Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskolájának kiállításai... Foglalkoztatta Székely Bertalan; Moholy Nagy fotográfiáiról és Kozma Lajos építészetéről kötete jelent meg, ahogy monográfiákat is írt, például Jovánovicsról, Sváby Lajosról, Haász Istvánról.

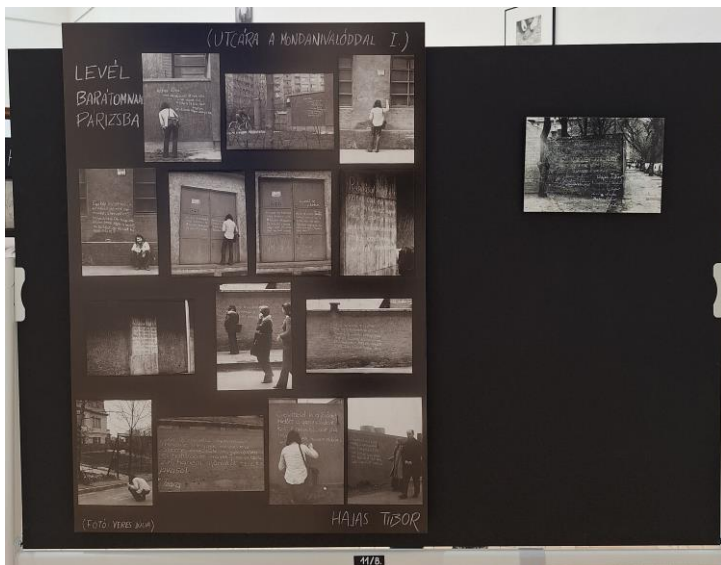
Azok közé a tanárok közé tartozott – Jovánovics György és Birkás Ákos mellett –, akiket a hallgatók a főiskola lépcsőjére írt követeléssel akartak katedrához juttatni. Az egyetem történetében talán egyik legfontosabb tette egy új tanszék létrehozására benyújtott javaslata volt. Évekkel később ebből nőtt ki a Képzőművészet-elmélet Tanszék. Beke

1990 óta címzetes egyetemi tanár, 1990–1994 között tanszékvezető. A kortárs művészettel, a fotográfiával vagy az avantgárdal kapcsolatos gondolatai nemcsak a tananyagba, de az oktatók és a hallgatók szemléletmódjába is beépültek.

Azt gondoljuk, hogy a tudós, az elméleti ember ül a könyvespolcokon könyvekkel telerakott szobában és cédulákat rendez. Beke is cédulázott, de ezt a kutatási, művészettörténeti eljárást – ahogy Beuys és Baranyai András is – műalkotások sorába rendezte.

Amikor pályája indult, a hatvanas évek végén, sokak számára

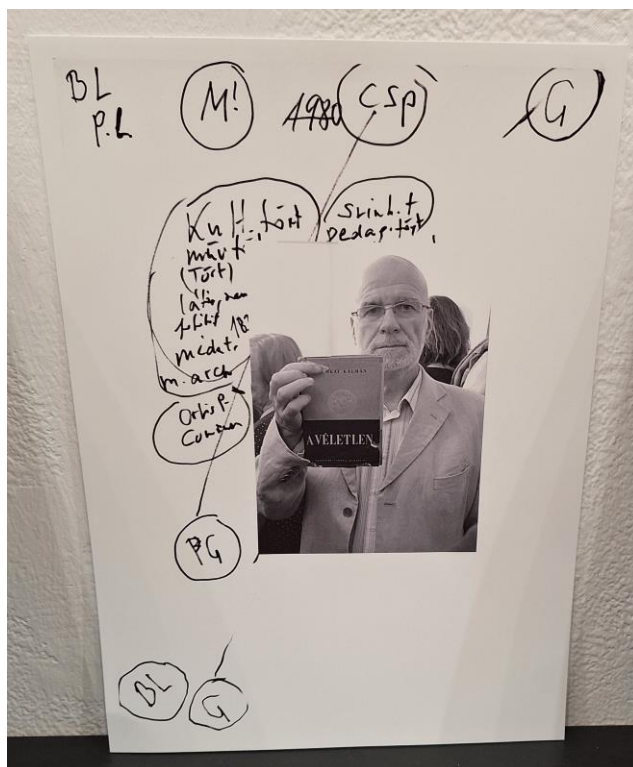
még nehezen nyílt a világ. A század eleji avantgárd (Kassák 1967-ben halt meg) alig volt elfogadott, ahogy a század közepi Európai Iskola is. Tagjai időnként már nyilvánosságot kaphattak, de a világ kortárs képzőművészete még mindig a nem a hivatalosságokon keresztül érkezett ide. Beke szereplő tudós volt. A fluxus és a koncept

hajnalán érvelése azt volt, hogyha a konceptuális művészet – szakítva a kommunikáció tárgyias formáival –, átkeveredett az elmélet területére, értelmezik és kommunikálják magukat, akkor a művészettörténész is válhat ebben alkotó társsá, ezért ő a performanszok aktív szereplője is volt. Mondanivalóját nemcsak kiadványokban fogalmazta, hanem performanszokban is. A az egyetemi táblák előtti előadásai is ezt mutatták, erről számos videó maradt az utókorra. Kutatta és részvevője volt a mail-art mozgalomnak is.

A Műcsarnok főigazgatójaként (1995–2000) pedig olyan kiállításokat szervezett, amelyek „forradalmasították” a látványművészetet, csak egy-kettő példaként: Európa. Kreáció & Rekreáció, „A gyermekrajz világa”, Szarajevó: ostromállapot, A pillangó-hatás, Láthatatlan: Formák, illatok, hangok és párbeszéd a sötétben (a frankfurti Vakok intézetével), Lépés a jövőbe. Millecentenáriumi országos design pályázat, Fluxus Németországban 1962–1994. A Műcsarnok és a Goethe Intézet rendezésében, Videológia. Les comédies françaises - Sciences Fiction (francia-magyar video-

művészeti találkozó), Non-konformista művészet a Szovjetunióból, Mail Art, Kelet-Európa a nemzetközi hálózatban, Digitális Partitúrák III., Látvány. Magyar művészet a színház és a film között, Korniss Péter fotóművész: Leltár, Erdélyi képek, Perspektíva, Nemzetközi médiaművészeti és médiatörténeti kiállítás, Kiállítás – szimpozion – vetítéssorozat, Intuíció, innováció, invenció. Magyar tudományos felfedezések és technikai találmányok, művészeti újítások, Média Modell, Inter-média, új képfajták, interaktív technikák...

Nagyon érdekelte a modern és a posztmodern, általában a kortárs építészet, a film, a fotó, a bélyegművészet, s ebben a témában ő is gazdag gyűjteménnyel rendelkezett. Ennek egy ideig a lakása adhatott otthont, aztán amikor az Artpool, Klaniczay Júlia és Galántay György kezdeményezése a magán szférából nyilvánosságra léphetett, ő is csatlakozott, és a gyűjteménye is bekapcsolódott az ott folyó munkába. A közös tevékenység nem tarthatott sokáig. Akkor épp a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatóintézetének igazgatója volt a Várban, s a folyosón – meg ahol lehetett – kapott helyet a gyűjtemény. A gazdag anyag igazi otthonra és jó kezekre akkor lelt,

amikor a Szépművészeti Múzeumhoz tartozó Közép Európai Művészettörténeti Kutatóintézetbe (KEMKI) került, ahol feldolgozzák, kutatják, és amint lehet, a nyilvánosság elé tárják.

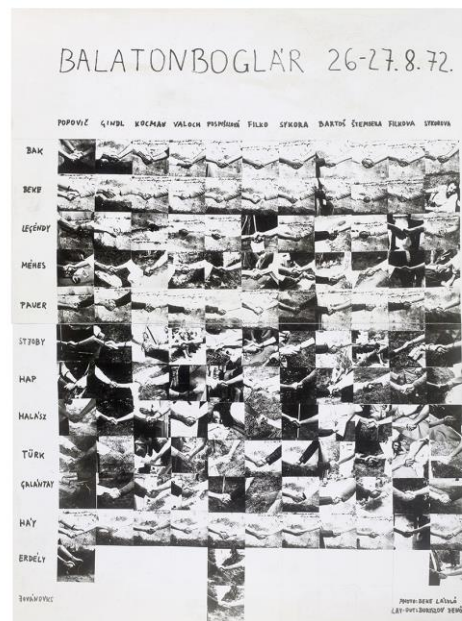
Tanítványai szerint nem történetmesélő ember volt, de úgy tudott fogalmazni, ahogy a művészettörténésznek kell.

Beke így magyarázta el nekik, hogy mi is a művészettörténész

dolga: a Willendorfi vénusz, ha a bejáratnál áll, akkor mindenki elsétál mellette, nem figyelnek rá. A művészettörténész az, aki felépít egy hosszú folyosót, amely tele van információval, hogy a szobor miről szól, miért olyan érdekes, és csak a folyosó végén lehet bemenni egy kicsi szobába, ahol ott a mű, amit már az információk birtokában egészen máshogy látunk, mintha ezek nélkül pillantanánk meg.

No, hát ennek a Beke Lászlónak, a Képzőművészeti egyetem díszdoktorának, Széchenyi-díjas akadémikusnak rendeztek kiállítást az MKE főépületében, a Barcsay teremben. Ez nem lehetett szokványos kiállítás, ahol időrendben szépen sorakoznak a munkák és a dokumentációk. Érzékelteni kellett az embert képzőművészeti szituációban, és azt is, amit hagyott maga után. Nem lezárni, megnyitni dolgokat, lehetőséget teremteni a továbbgondolásra! Többféle nézőpont, többféle értelmezés. Ez volt a cél. A Bekével való foglalkozás elsősorban nem szövegek alapján történt, hanem a képekkel, művekkel foglalkozó látványelemeket előtérbe tolva.

A rendező a jóbarát Fehér Márta, aki szeretettel jelenítette meg az inspiráló erőt, a barátot, aki szakmájának olyan képviselője volt, hogy a környező szakterületek is felfigyeltek rá. Azok a szerepek, melyeket elvállalt az életút során, minden évtizedben újfajta lehetőségeket jelentettek számára.

Három teremben láthatunk alkotásokat. A kiállítás koncepciója úgy rendezi el a térben a tárgyakat, a tekintetet úgy irányítja, hogy ezek a térbeli elrendezések már maguk is egyfajta interpretációs módot jelentenek. Fehér Márta elképzelése a pitypanghoz vagy gömbdiagramhoz hasonlító gondolkodásmód, amelyben minden gondolat sok másikat generál, s a gondolatok kapcsolódási pontjai

